

Karlshamns Castell – Frisholmen

Efter freden i Roskilde den 26 februari 1658, dröjde det inte många dagar förrän det lilla oansenliga fiskeläget Bodekull fick besök av Erik Dahlberg med flera, och några veckor senare kom Peter von Edam, en man som var sakkunnig då det gällde vattendjup och hamnanläggningar. Den 4 april anlände Karl X och han beslöt att förvandla Bodekull till en stapelstad och på Boön skulle ett skeppsvarv anläggas.

År 1675 påbörjades uppförandet av fästningen ”Carlsten” eller ”Kastellet” på Frisholmen. Det var sammanlagt 270 man som efter Erik Dahlbergs plan under generalkvartermästarelöjtnanten Palmkvist började uppförandet av en skans.

Bastionerna murades upp av gråsten i form av en ojämn sexkant. Arbetena på skansen var inte avslutade när amiral Lützovs regemente under befäl av major Herbst landsatte trupper på några klippor vid inloppet och batteriet byggdes från vilka eld öppnades mot skansen. Samtidigt blockerades denna från landsidan av danska reguljära trupper och friskyttar och snapphaneband under befäl av Överste Sten Brahe. Den fientliga beskjutningen i förening med brist på sötvatten nedstämde så kommandanten Carl Hårds mod att han trots goda försvarsmöjligheter redan den 7 oktober 1676 uppgav skansen mot att besättningen fick avtåga under sedvanliga hedersbetygelser. Varvet på Boön sköts i spillror.

Följande dag besatte danskarna Kastellet och fann där 242 kanoner, de flesta var dock oanvändbara. Två stora krigsskepp jämte några mindre fregatter som låg i hamnen tillföll danskarna.

Som fästningen utan tvingade nödvändighet blev uppförd ställdes kommandanten Hård till ansvar och dömdes till arkebusering som verkställdes året därpå. Kung Karl beslöt det oaktat att åter driva danskarna därifrån och beordrade bröderna Carl och Axel Wachtmeister. Oförmodat ankom då från Skåne överste Aderhas med över 1 000 man, därav 400 beridna, för att bistå sina kamrater i fästningen men blev den danske översten varmt mottagen och häftigt angripen. Nästan allt hans folk blev nedgjort utom några få och däribland han själv, vilka lyckades fly.

Den 8 februari 1677 angrep Överste Wachtmeister med 1 700 beväpnade bönder fästningen men slogs tillbaka men sedan han förenat sig med sin bror Hans uppgavs fästningen den 8 mars, sedan en granat åstadkommit stor skada i dessa spannmålsmagasin. Kastellet och staden var åter i svenskarnas händer. Vid danskarnas återtåg förgiftades en av vattenkällorna.

År 1678 väntade en ny prövning. För att avbränna staden från vilken den svenska hären till god del provianterades, landsatte Amiral Nils Juel den 27 juli Överste Stuart med närmare 1 000 man vid Sandvik. Följande dag ryckte danskarna mot staden, en förrädisk borgare ”Pickedala-Ola” visade dem väg och de trängde in genom östra stadporten och kastade brinnande beckkransar på husen.

Under Johan Gyllenstiernas ledning och med hjälp av borgarna lyckades han emellertid driva ut fienden, av vilka en del togs till fånga. Huvudstyrkan återinskeppades efter detta föga hedrade strövtåg.

Freden i Lund 1679 avslöt den tidens oroligheter och det förblev sedan lugnts fram till år 1710 då danskarna kom tillbaka med eld och ond bråd död i följe. I staden arbetade borgerskapet på kommandantens begäran på Kastellet iordningsställande och på order av Konungen indelades borgarna i juni 1700 av magistraten i två kompanier.

Vitus Andersson, fånge på Castellet vid årsskiftet 1682-1683. Ett namn som alltid nämns i samband med stadsgrundläggningen av Karlskrona är Vitus Andersson. Denne siste innehavare av Trossöhemmet har för många framstått som en olycklig, av statsmyndigheterna illa behandlad man. Otvivelaktigt är, att annekterandet av hans ö innebar en avsevärd kränkning av den personliga äganderätten. Men å andra sidan gällde det ett riksintresse för vilket Vitus Andersson, såsom enskild man borde ha böjt sig. Han blev fängslad och fördd till Karlshamns Castell enär Karlskrona då inte hade uppfört något fängelse.

Så småningom erhöll Andersson 1 000 dlr smt. Under sina sista år, han avled 1631 57 år gammal, var han sjuklig. Hans klagan över att under fängelsetiden i Karlshamn ha förlorat sin sundhet var kanske därför grundad på ett verkligt förhållande, i så fall ägnat att ytterligare fördystra den redan förut olyckliga mannens fem sista levnadsår.

En källare finns bevarad på Kastellet där Vitus Andersson suttit fången.

Pesten härjade under åren 1710-1711 svårt i Blekinge och den följde i danskarnas spår. Omkring en tredjedel av Karlshamns befolkning dog i farsoten.

Garnisonen på Kastellet indrogs år 1865 och dess siste kommandant var kaptenlöjtnanten C Ludvig Carlström. Intill år 1860 räknades Kastellet till rikets försvarsverk men sedan 1861 års landsförsvarskommitté avstyrkt all modernisering av detsamma upphörde det med 1865 års början, då garnisonen indrogs.

Omkring årsskiftet 1900-1901 inköptes såväl Kastellet som Boön av Kungl. Maj:t och Kronan för en summa av 25 000 kronor. Riksantikvarieämbetet, som vårdar sig om fornminnesmärken, har uttalat sig för önskemålet att Karlshamn måste på alla sätt vårda detta minnesmärke.